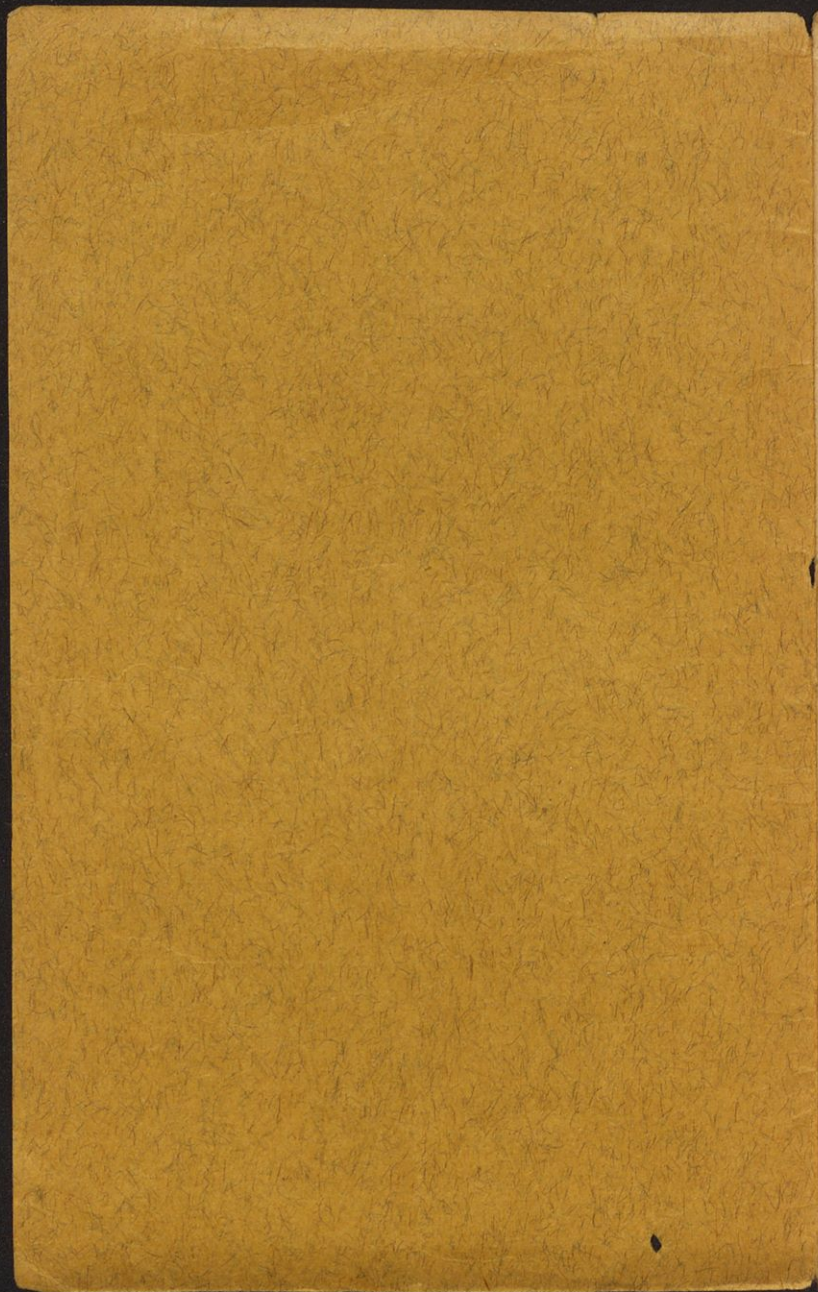

IZDAJATELJ TE BROŠURE JE:
ZADRUGA ZA IZVOZ JAJC,
R. Z. Z. O. Z.
SV. JURIJ OB JUŽ ŽEL

Zadruga je izdala to brošuro z lepim in dobrim namenom za povzdigo kurjereje in izvoza jajc ter s tem pomagati našemu kmetovalcu k napredku in blagostanju.

18060

O dobičkonosnem perotninarstvu.

Uvod.

Med mnogimi produkti, ki jih naša domovina prideluje in izvažava v inozemstvo, zavzema jajce eno prvih mest. Izvoz tega važnega živila nam donaja letno mnogo milijonov dinarjev. Ta za vsakega poedinca kakor tudi za vse narodno gospodarstvo naših krajev enako važni vir dohodkov pa bi mogli izdatno povečati, če bi dvignili proizvodnjo in izboljšali kakovost blaga.

Izmed naših domačih živali ni nobena tako daleč razširjena, nobena se ne da tako hitro razmnožiti, pri nobeni ne moremo v kratkem času doseči tako dalekosežnega izboljšanja donosa in pri nobeni se ne poplača naše prizadevanje razmeroma tako bogato, kakor vprav pri domači kokoši. Neprimerno boljše uspehe bi pa še dosegli, če bi posvečali naši perotnini ono pozornost, ki jo res zasluži.

V tem oziru pa so razmere pri nas žal prav slabe. Kmet kot glavni perotninar nima za kokoši nobene dobre besede in jih trpi na svojem dvorišču samo zato, ker so pač tu in so bile tu že za njegove matere in babice, medtem ko neguje konje, krave, vole, svinje itd. z ljubeznijo ter jih skrbno hrani in napaja.

Če pogledamo katerokoli kmetijo, najsi bo velika ali majhna, nam kaže kokošarstvo naravnost žalostno stanje. Za kurnik služi popolnoma ali napol odprt skedenj, ki ne daje ubogim živalim nobenega zavetja pred mrazom in drugimi vremenskimi neprilikami, dà, niti možnosti, da bi nemoteno nesle jajca, — ali kaka ozka, temna luknja v zidovju, kjer tesno stlačena perotnina ne more niti vzravnano stati, kaj šele sedeti — ali v najboljšem slučaju zadehel, od živinskih izparin vlažen kot v kravskem hlevu, poln nesnage, miši, uši in drugega mrčesa; kot korito pa stara,

umazana, ubita skleda, v katero mečejo, kakor se pač nameri, kuhinjske in druge že davno ne več užitne, pokvarjene odpadke, brez ozira na to, ali so za živad prikladne ali ne. Včasih natrosijo kuram kamorsibodi brez izbere in mere zrnja, sedaj premalo, potem zopet preveč, kakor pač pride kmetici na mizel.

Kure same pa so pravi zverinjak, divja pestrost oblik in barv, bele in pisane, čopaste in z golim vratom, večjidel pokvečene, majhne, sršaste živali, ki žalostno čepijo v kotu ali na smetišču ter so polne bolezni in mrčesa. Tako se pri nas goji kuretina. Potem ni čudo, da v takih okolinostih ni pravega uspeha. Ena kokoš iznese danes pri nas na leto povprečno 70 jajec. To je premalo. Lahko bo pa še slabše, če bomo še nadalje brez zanimanja za to važno vprašanje in bomo zanemarjali to panogo gospodarstva.

V današnji gospodarski stiski, v kateri živimo vsi, ne smemo pustiti neuvaževane in neizkoriščane nobene stvari, kakera bi nam mogla le količkaj koristiti, kaj šele vir dohodkov, ki nam more biti v največjo korist. In tu je ravno domača kokoš, ki nam donaša ob najmanjšem potrošku denarja in časa mnogo denarja v hišo, če ji posvetimo potrebno skrb. Bavimo se torej z našo koristno perotnino, ne ravnajmo več z njo kakor s pastorko, ampak posvečajmo ji isto skrb, kakor kravam, svinjam itd.! Tedaj tudi uspeh ne bo izostal, tedaj kokoši ne bodo nesle kakor sedaj 70 lahkih, manjvrednih jajec na leto, ampak dvakrat toliko najmanj 56 g težkih prvovrstnih jajec, ki bodo zlahka našli kupce na svetovnem trgu. Podvojitev jajčjega donosa in izboljšanje kakovosti pa pomeni za vsakega poedinega perotinarja, pa tudi za celotno narodno gospodarstvo dvojne dohodke in še več ter s tem važno pomoč v gospodarski stiski.

Nikoli ne smemo pozabiti, da je konkurenca na svetovnem trgu vedno večja, da naš izvoz jajec v zadnjih letih že pada in da je nevarnost, da izgubimo važen vir dohodkov. Samo s prvovrstnim blagom moremo uspešno tekrovati z drugimi državami in narodi!

Kako si torej zagotovimo marljive in prvovrstne jajčarice in s tem večji donos jajec?

1. Z odgovarjajočo nastanitvijo kokoši v primernem kurniku.

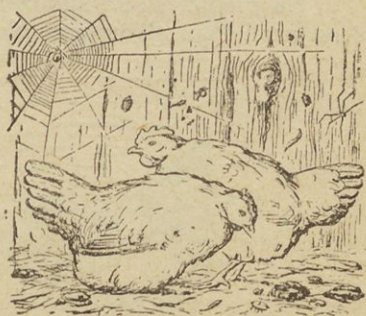
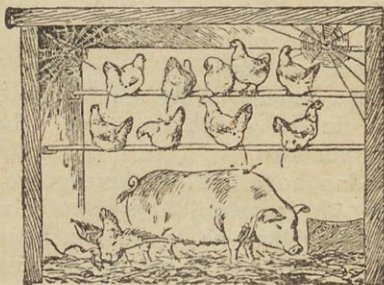
2. S snažnostjo perotnine in njenega stanovišča.
3. S primernim krmljenjem.
4. Z postavitvijo samo priznanih, na donos pragojenih in preizkušenih plemenskih kokoši.
5. S skrbjo za zgodnji zarod (v marcu ali aprilu).
6. S preizkušavanjem donosa vsake poedine živali.
7. Z iztrebitvijo vseh slabih jajčaric.
8. S preprečitvijo bolezni in njih razširjanja.

I. Kurnik.

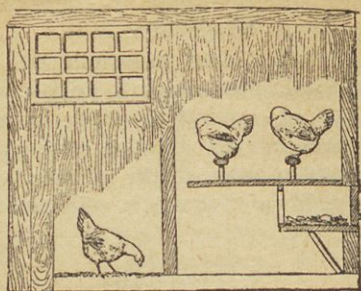
Če hočemo smotreno in uspešno gojiti perotnino, mora biti naša prva skrb, da jo pravilno nastanimo. Dokler morajo kure spati v nesnažnih prostorih, v vlažno-toplih kravskih ali svinjskih hlevih itd., sploh na mestih, ki so vališča bolezni in mrčesa, ne moremo pričakovati od njih prave kornosti.

Pri vsaki kmetiji so stare deske, krajevci, za boji in sličen les, za katerega mnogokrat ne vemo, kaj bi z njim. Iz takih ostankov si kaj lahko zgradimo preprost kurnik.

Morda se da v ta namen prav dobro izkoristiti kak kot na dvorišču med dvema zidoma ali južna stran kravskega hleva, ob katero prislonimo kurnik. Pa tudi drvarnica, parma, skedenj in slični prostori se dajo primerno preurediti in v njih vgraditi kurnik.

Sl. 1. in sl. 2. Slaba nastanitev kur.

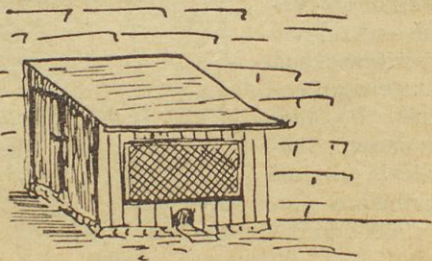
Sl. 3. Dobra nastanitev.

Glavna zahteva za pravilen kurnik je, da naj bo svetel in zračen, pregleden, suh in čist.

Denimo, da gojimo 10 kur; za te zadostuje kurnik s sledečo razsežnostjo: dolžina 2'50 m, širina 1'50, višina: prednje stene 1'80 m, zadnje stene 1'50 m. Stene naj bodo obite z 1'50 cm debelimi, tesno stisnjenimi deskami ali krajevci. Vse stike in špranje med deskami treba zadelati z drobnimi latvami, da ni nobenega prepaha in da se v njih ne more nabrati noben mrčes. Nič ni kuram tako škodljivo kot prepah in od dvojnega zla je še vedno boljše, puščati kure preko noči na prostem, kakor pa jih izpostavljati prepihu v zaprtem prostoru. Najbolj priporočljivo pa je, če ima kurnik dvojne stene.

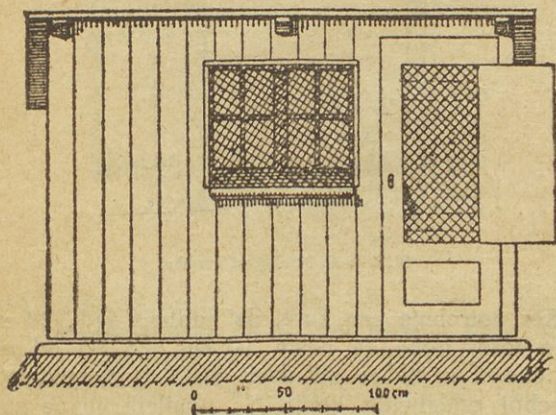
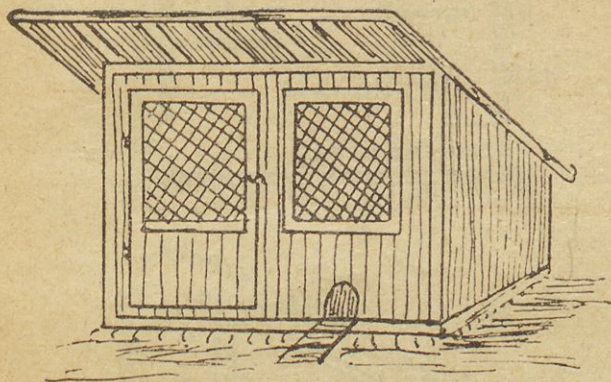
Tudi streha naj bo obložena z deskami ali krajevci in prevlečena s strešno lepenko.

Na prednji strani kurnika, katera naj bo vedno obrnjena proti jugu ali jugovzhodu, naj bo eno ali dvoje ve-

Sl. 4. Preprost kurnik, prislonsjen ob zid.

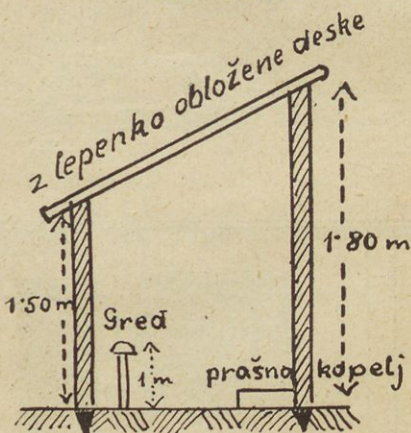
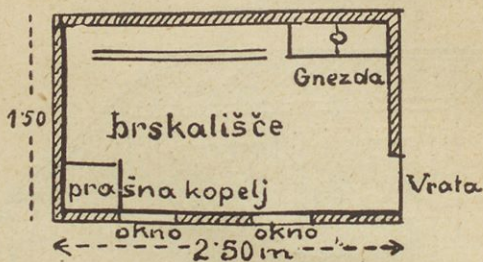
likih oken, da bode neprestano zadosti zraka in solnca vanj. Okna je zamrežiti z gosto mrežo iz žice, da se ne morejo vplaziti roparske živali. Okna naj bodo brez šip. Popolnoma napačno je mnenje, da potrebujejo kure posebno toplo stanovišče, kajti z brskanjem proizvajajo zadosti lastne toplote. Samo če je pozimi posebno hud mraz, je treba okna zapreti.

Sl. 5. in 6. Preprost kurnik za 10—15 kur z dvojno steno. Spredaj vrata, obenem okno. Zraven njih enako veliko okno brez šip, samo z žično mrežo. Vhod za kure spredaj ali ob strani. Velikost kurnika: dolž. 2·50 m, šir. 1·50 m, viš. spredaj 1·80 m, zadaj 1·50 m.

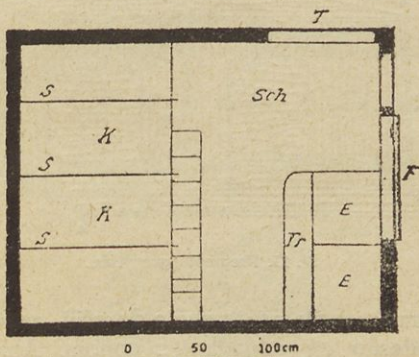
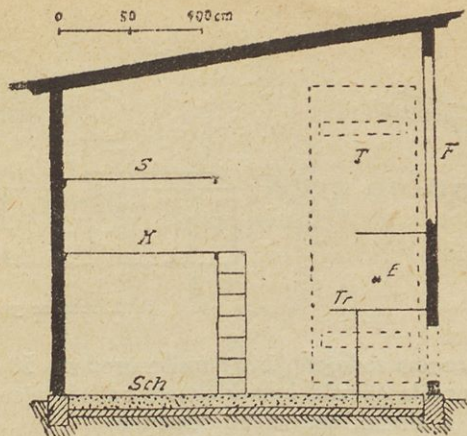
Vrata so spredaj ali ob strani. Če jih namestimo spredaj, si prihranimo eno okno (glej sliko 5. in 6.).

V notranjosti kurnika uredimo enega izmed zadnjih kotov kot spavališče, s tem da damo kuram priliko za sedenje, in sicer naj bodo to ozke deske, na noben način pa ne drobni okrogli drogi, 1 m od tal.

Sl. 7. in 8. Notranjost kurnika.

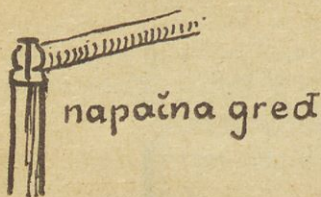
Ker potrebuje ena kura, da udobno sedi, 20 cm širine, je torej treba za naših 10 kur, 25 cm od zadnje stene, ene 2 m dolge ali dveh po 1 m dolgih, 40 cm med seboj oddaljenih gredi. Na nosilcih jih ne smemo pribiti z žreblji, ampak pritrjeni morajo biti z zarezo, da jih moremo zlahka vsak čas sneti in očistiti. Vse gredi morajo biti v isti višini; stopnast položaj gredi, kakor ga

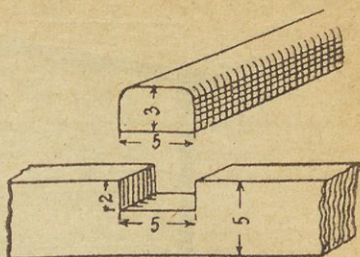
Sl. 9. in 10. Notranjost kurnika.

je čisto najti na deželi, je slab, ker skušajo kure vedno zasesti najvišjo prečko in se tam stiskajo ter onesnažijo one, ki morajo ostati niže.

Priporočljivo je, da se namesti 20 cm pod gredmi ali 80 cm nad tli deska, ki prestreže odpadke na gredeh spečih kokoši. To desko je potrositi s peščeno zemljo in jo dnevno očistiti.

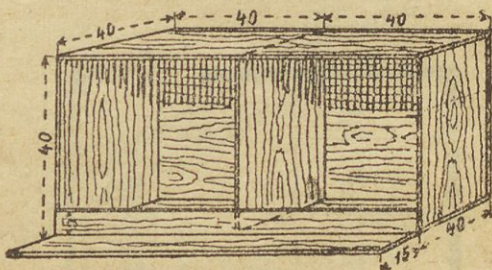

Sl. 11.

Sl. 12. Pravilna gred.

V drugem zadnjem kotu kurnika uredimo 50 cm nad tli 3—4 preprosta gnezda, kamor nesejo kokoži jajca. Gnezda obložimo s slamo, senom ali rezanico.

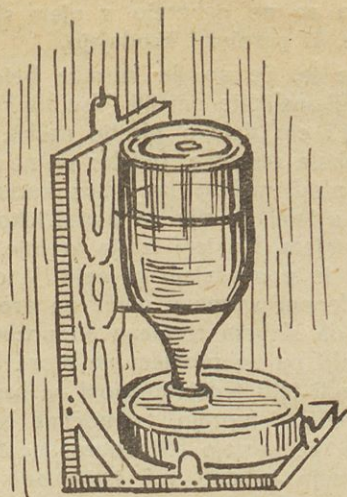

Sl. 13. Preprosto gnezdišče.

Ko smo kurnik na ta način dovršili, pobelimo stene, gredi (in desko za odpadke) z apnom. Apno je dobro desinfekcijsko (razkuževalno) sredstvo, ki ovira razširjanje bolezni in mrčesa pri perotnini.

V enega obeh prednjih kotov kurnika postavimo približno 30 cm visok zaboj s pepelom, v katerem se morejo kure valjati, to je kopati. Pepelna kopelj je za kokoši to, kar je za človeka kopelj v vodi, ker ohranja živali zdrave.

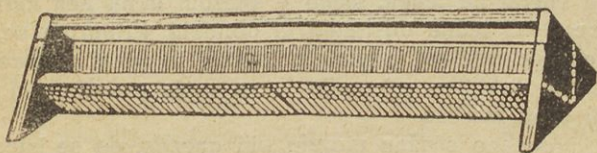
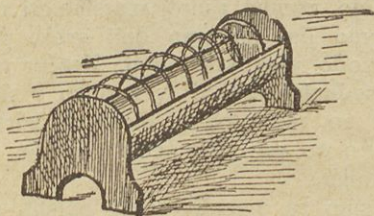
Na katerosikoli stransko steno obesimo pripravo za napajanje najpreprostejše vrste, kakršno si lahko naredi vsak perotninar sam. Ta sestoji iz steklenice, napolnjene

Sl. 14. Avtomatični napajalnik za kokoši, pritrjen na steno kurnika. Odprtina steklenice mora biti vedno pod vodo, ne sme pa stati na dnu sklede.

z vodo in potem poveznjene, ter iz sklede, postavljene pod njo.

Končno nam je še omeniti preprosto koritce, ki ga je po sliki lahko napraviti. Vsak dan ga moramo izprazniti

Sl. 15. in 16. Krmilno koritce.

in očistiti, da se ne naberejo v njem stari, pokvarjeni ostanki hrane, ki perotnini škodujejo.

Najbolje je, če so tla kurnika betonirana, ker se dajo tedaj najtemeljiteje očistiti. Vsa tla kurnika treba pokriti z 10—15 cm debelo plastjo peska, česla, ilovice, pepela ali debele rezanice, (nikdar pa ne z žaganjem, ker se v njem zaplodi mrčes) kar služi kuram za brskanje. Kakor svinja s tem, da rije po blatu, tako si išče kokoš hrano z brskanjem. Pri tem izvaja kretnje, ki jo zlasti pozimi ogrevajo in pospešujejo nesenje. V toplejšem letnem času in ob lepem vremenu najde na prostem za to zadosti prilike, ob slabem vremenu ali pozimi ob snegu in zmrznjeni zemlji pa na prostem ne more brskati. Kokoši pa morajo imeti tudi tedaj možnost za brskanje v celem prostoru. Kokoši, ki morajo, premočene od dežja, čepeti v kakem kotu, ne morejo biti dobre jajčarice. Dokazano pa je, da nesejo izdatno več jajec one kokoši, ki zapuščajo zarana sedelo kot prve in hodijo zvečer kot zadnje spat, ki mnogo brskajo in si tako samostojno iščejo hrano.

II. Snaga v kurniku.

Red in snaga pri perotnini je pol krme. Kar najbolj rano naj bodo vratca kurnika odprta, kajti kure rano vstajajo in najdejo zgodaj zjutraj marsikateri mastni grižljaj. Večkrat dnevno jim moramo dati sveže pitne vode, pri čemer je posodo vsakokrat umiti. Zvečer narosimo eno uro pred nasedanjem kokoši v kurniku v steljo zrnja, pogledamo, ali so vse kure na mestu in zdrave, ter poberejo jajca. Ko so vse kure sedle k spanju, zapremo vrata in vratca kurnika.

Kakor smo že omenili, treba očistiti napajalno pripravo in koritce dnevno, gredi (in deske za odpadke) najmanj enkrat na teden, steljo v gnezdih in na tleh kurnika vsake 2—3 tedne odstraniti in obnoviti. Priporoča se, da se gnezda večkrat pomažejo znotraj in zunaj z apnenim beležem, nekoliko zatemnijo in se vanje položi nekaj praproti proti mrčesu.

Posebno snažna morajo biti gnezda, da se jajca ne pomažejo, kajti umazana jajca so manj vredna kakor čista.

Vsaj dvakrat na leto moramo izvršiti generalno čiščenje vsega kurnika in njegove opreme, notranje stene pa ponovno pobelimo.

Seveda treba tudi kure večkrat pregledati glede zdravja in morebitnega mrčesa, ki živali ne samo muči, ampak pije tudi njihovo kri, kar ima za posledico, da manj nesejo.

III. Krmljenje.

Najvažnejše vprašanje perotninarstva je krmljenje. V tem oziru se dela največ napak. Splošno se misli, da kokoši mnogo nesejo, če dobivajo obilo zrnja. To je napačno. Če krmimo kokoši izključno ali pretežno z zrnjem (žitom), odebelijo in njihova vršitev odpove. Zato jim moramo dajati tako krmo, ki vsebuje v določenem razmerju — ne preveč in ne premalo — vse one snovi, katere so kuram najprikladnejše in za gradbo telesa kakor tudi za vršitev neizogibno potrebne. Te snovi so: beljakovina, maščoba in škrob (ogljikovi hidrati).

Kura, ki naj nekaj vrši, potrebuje dnevno: 15 gramov beljakovine, 4 grame maščobe in 33 gramov škroba (ogljikovih hidratov). Zato moramo hrano za kokoši, ki nesejo, tako sestaviti, da bo razmerje beljakovine do maščobe skupno s škrobom približno 1:4.

Vzemimo sledeči primer: jajčarice krmimo tako, da jim trosimo poljubno množino koruze. Kuruza vsebuje 8% beljakovine, 3,5% maščobe in 61% ogljikovih hidratov. Razmerje med beljakovino in maščobo skupno z ogljikovimi hidrati bi torej bilo 1:8. Neglede na to, da je tako krmljenje prav drago in zato neekonomično, je primerno samo za pitanje, ne pa za marljive jajčarice.

Kura zahteva mešano hrano, in sicer potrebuje odrasla, približno 2½ kg težka kokoš dnevno okoli 130 gramov trave, katero ji damo najprimerneje v obliki mehke in zrnate krme, razen tega 120 gramov zelenja, potem vode in drugih mineralnih snovi, ki morajo biti živalim vedno na razpolago. Rača požre 2 krat toliko, gos 4 krat, purani pa 5 krat toliko.

Krmo kar najbolj možno menjavajmo, da jo sprejemajo živali vedno z novo slastjo.

Na deželi, kjer najdejo kure poleti na svojih pohodih na travnike in njive vse potrebno v tako prikladni spremembi, je njih prehrana mnogo enostovnejša. Kmet naj pri tem samo podporno posega vmes. Če je najti zunaj na prostem hrošče, mušice, ogrce, gliste in slično, potem bo dajal nekoliko več, ko zori žito, pa prej manj zrnja. Na noben način pa naj se ne daje na kuro in dan več kot 3—5 dkg zrnja (pšenice, ječmena, ovs, koruze), in sicer polovico proti poldnevu, drugo polovico te množine pa zvečer pred nasedanjem v steljo kurnika, da navajamo kure k tako potrebnemu kretanju pri brskanju.

Če kokoši ne morejo na pašnike in njive, polagaj jim čim največ zelenja, trave, regrata, solate, kopriv itd., če imajo to možnost, potem zadostuje doma samo zrnata krma, in sicer le enkrat na dan, najbolje proti večeru, morda tudi proti poldnevu, nikakor pa ne zjutraj, ker naj grede kokoši tedaj na pašo.

Pozimi, ko kokoši na prostem ne najdejo nobene hrane, jim dajajmo razen prej omenjenega zrnja zjutraj ali dopoldne še mehko krmo, sestojajo iz: krompirja ali pese, kuhano in zmečkano, pomešano s pšeničnimi otrobi, posušeni koprivami, kuhinjskimi odpadki itd. Pozimi treba krmiti kokoši 3 krat na dan.

Mehka krma ne sme biti vroča, ampak samo mlačna, na noben način ne kepasta, ampak drobljiva. Morebitne ostanke mehke krme je čim prej odstraniti, ker pozimi zmrznejo, poleti pa se skisajo.

Ker morajo kokoši pozimi pogrešati sveže zelenje, jim moramo dajati v nadomestilo sirovo peso, najbolje na motvozu tako visoko obešeno, da morejo udobno kljuvati. Izborno nadomestilo za sveže zelenje je tudi zrezana in poparjena detelja in dvakrat poparjeni seneni drobir, ker vsebujeta mnogo beljakovine in pospešujeta nesenje jajec. Zbirajmo poleti jajčne lupine in jih dajajmo pozimi kokošim.

Seveda mora biti kokošim vedno na razpolago čista, prestana, ne ledeno-mrzla pitna voda.

Klijoči oves proizvaja toploto in vzpodbuja kokoši, da nesejo jajca. Zato je dobro, če jim dajemo pozimi oves v tej obliki.

IV. Gojimo le plemenske kokoši!

Splošno je znano, da samo plemenske živali nekaj premorejo in zagotovijo pravi uspeh. Zato stremi tudi kmetijstvo po vsem svetu za tem, da bi vzgojilo konje, krave, svinje itd. čistega plemena, saj ljudje dobro vedo, da je mogoče dobiti velik donos samo od takih domačih živali. Isto je s kokošmi. Od pisane mešanice kur, ki so najrazličnejše pasme, nikdar ne bo mogoče doseči polnih uspehov. Zato moramo seči po takih kokoših, ki izvirajo iz pregojene, preizkušene in priznane sposobne pasme.

Imamo več pasem: lahke in težke vrste; prve so bolj gibčne in pridno nesejo jajca; druge pa so težke in lene in se malo gibljejo, zato imajo mnogo mesa in masti, a malo nesejo. Ker pa se dajo pri nas jajca lažje in bolje vnovčiti kakor kurje meso, zato se je treba odločiti za jajčarice, torej za lažje pasme.

Nobene pasme ni, ki bi bila najboljša! Vsaka pasma ima dobre in slabe jajčarice, vsaka pasma pa se da spraviti z dolgoletnim opazovanjem, kontrolo, primerno nego in krmo do najvišje sposobnosti, to je pregojiti.

Mi Slovenci smo v srečnem položaju, da imamo ipriznано, dobro pregojeno pasmo, ki nam dajo nele mnoga in dobra jajca, ampak tudi v inozemstvu priljubljeno meso: o je staroštajerska kokoš. (Posebna pavrsta štajerske kokoši je sulmtalska kokoš, ki pa je na Slovenskem skoroda ni najti. Ta je nekoliko težja.)

Štajerska pasma spada med težje zastopnice lahke vrste. Kokoš tehta 2—2³/₄ kg, petelin pa 2¹/₂—3¹/₄ kg, predpisana teža jajca pa 55—56 g. Kokoš je navadno rjava, petelin v glavnem tudi rjav, temnega perja na prsih in repu, le redko je štajerska kokoš bela ali grahasta. Te pasme se treba držati.

Seveda so tudi pri tej pasmi slabe jajčarice, kajti sposobnost je samo stvar dednosti.

Vemo, da se pri vsakem živem bitju podedujejo nele zunanji znaki, ampak tudi notranje sposobnosti, dobre, pa tudi slabe. Ker je to v prvi vrsti odvisno od očetne živali, si izberemo tudi pri ostalih domačih živalih za pleme n. pr. samo prvovrstnega žrebca, bika ali merjasca. Za perotnino velja isto. V plemenske namene si izberimo torej

Sl. 17. Štejska kokos.

Sl. 18. Sulmatska kokoš.

samo krepkega, sposobnega petelina, ki rad brasti in izhaja od najboljše jajčarice. Sploh se naj rabijo za pleme samo take kokoši (oziroma jajca), o katerih vemo, da so marljive jajčarice.

Kakor pri vseh živalih, kažejo tudi pri kokoših že zunanji znaki dobre in slabe jajčarice.

Znaki dobrih kokoši — jajčaric so :

Ozka glava, rdeče se cvetoč dobro razvit greben, živahne, izbuljene, beloobrobljene oči, razviti priuhki, kratek,

Sl. 19. Dobra jajčarica.
Globoko, prostorno telo, velika razdalja med kolčnicamo in prsnico.

Sl. 20. Slaba jajčarica.
Ozko telo, mala razdalja hrbtnih kosti od prsnice.

stisnen bel kljun, bele noge s finimi luskinami, zaradi mnogega brskanja kratki nohti, hrbet dolgoiztegnjen, prsi kar možno globoke, trebuh dobro razvit. Trup mora imeti v svoji notranjosti zadosti prostora za razvoj jajčnika. To je tedaj, če znaša razdalja obeh udenic *a* do prsnice *b* najmanjše 3 prste. Končno bi še bilo omeniti širok, ploščat hrbet in sveže svetlo, tesno k telesu prilegajoče se perje. Dobri znaki so tudi noge brez perja, mal čop in beli priuhki.

V. Nastavitev zgodnjih zarodov.

Znano je, da so spomladi in poleti jajca najcenejša, v jeseni in pozimi pa najdražja. To izkoristimo v svoj prid, če proizvajamo v pozni jeseni in pozimi kar največ jajec. To pa je mogoče samo s kokošmi, ki so se izvalile rano spomladi. Zato moramo gledati, da dobimo zgodnje zarode, to je, da jih nastavimo rano spomladi. Najboljši čas je torej za valjenje od začetka marca do konca aprila. Piščeta, ki so se izvalila v tem času, so krepka, se morejo dobro raziti, tako da dosežejo s 6 meseci (v septembru ali oktobru) godnost za nesenje in začnejo nesti. Take jarice nesejo potem ravno v pozni jeseni in pozimi in prenehajo nesti samo ob jako hudem mrazu, a kmalu zopet začnejo znova nesti, če imajo primerno nego in spremembno krmo.

Pozno izvaljene živali pa do nastopa mrzlega letnega časa še niso popolnoma izrasla, zastanejo v razvoju, njih smrtnost je večja, nesti pa začnejo jako pozno, navadno šele v februarju, tako da moramo kokoši vso zimo zastonj krmiti. Pozne zarode bomo torej samo tedaj izvedli, če hočemo rediti živali za pitanje ali za klanje.

V februarju ali marcu pa navadno nimamo koklje. V tem slučaju si pomagamo z eno ali večimi purami, ki so v valjenju izredno zanesljive in se dajo k temu vedno prisiliti, razen tedaj, ko same nesejo. V ta namen namočimo nekaj drobtin žemlje v rdeče vino in jih damo puri, da jih požre. Potem jo posadimo na gnezdo z jajci iz porcelana ali z jajčastimi kamenčki, katere pa prej nekoliko ogrejemo. Gnezdo in puro pokrijemo s košaro ali zabojem in obtežimo s kamenom. Po 3—5 dneh sedi pura sama od sebe in sedaj ji moremo podložiti 26—28 kokošjih jajec.

Lajca za valjenje naj bodo velika, a ne prevelika, ne smejo biti ne prešpicasta in ne preokrogla, ampak morajo imeti naravno obliko in ne smejo imeti ne raskave ne drobne lupine. Umazana jajca naj se v ta namen sploh ne rabijo. Teža naj znaša od 55 (56) do 65 gramov. Lajca za valjenje naj bodo od dve- do triletnih najboljših jajčaric, ki so se sparile s prvovrstnim petelinom. Stara smejo biti največ 14 dni.

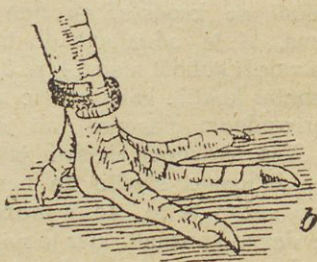
Kokljam lahko podložimo po njihovi velikosti 12—14 kurjih jajec ali 5—6 gosjih jajec, puri 26—28 kurjih ali 10 gosjih jajec. Lajca različnih vrst perotnine ni mogoče podložiti isti koklji, ker je čas valitve različen.

Vsak kmetovalec si lahko dobavi, če njegove kokoši v zgodnji pomladi ne kvočejo, en dan stara piščeta s kurjerejske farme, ki je oddaljena do treh dni pota. Te podloži puri ali valeči kokoši med 14. in 21. dnevom mesto jajec, ali pa umetni koklji, katere sliko najde v „Kmetovalcu“ „Poljoprivrednom glasniku“ ali „Uzornem vrtnarju i gospodarju“. Vsa skrivnost zimskih jajec je v tem, da ima kmetovalec zadostno število za nesenje zrelih jaric v oktobru. Kako važno je to, so v inozemstvu, zlasti na Holandskem že davno spoznali, kjer je najti tako preprosto umetno kokljo že pri vsakem, tudi malem kmetovalcu-perutninarju.

Sploh se ne da zadosi mnogokrat poudarjati, da ne more perotninarstva nič tako dvigniti kakor dobava zdravih, krepkih piščet s farm, ki gojijo edinole po najboljših sposobnostih. To je velike važnosti, kajti izvoz naših perotninskih izdelkov po najnovejših statistikah silno nazaduje, ker polagamo premalo pažnje na kvaliteto. Samo potomci težkih živali - starišev od dobrih jajčaric z najmanj 55 g težkimi jajci nam morejo zopet pridobiti dober glas naših jajec na svetovnem trgu. Za kmetovalca je samo v njegov največji prid, če spravi na trg v slabem letnem času najboljše blago.

VI. Preizkušanje donosa.

Izkušnja je pokazala, da nesejo kokoši v prvem letu nesenja največ jajec, v drugem nekoliko popustijo, v tretjem pa že mnogo, tako da še komaj poplačajo krmo. (Leto se pri tem računa od 1. novembra onega koledarskega leta, ko se je izvalila, do 31. oktobra naslednjega koledarskega leta.) Zato je najbolje, da jih po treh letih zakoljemo ali prodamo kot kokoši za juho. Potrebno je torej, da moremo kokoši razločevati vsaj po starosti. To dosežemo najlažje z obročki na nogah.

a) Sl. 21. Tako se natakne sklenjen obroček. b) Sl. 22. Obroček na nogi.

Če nam naj povedo nožni obročki samo letnik, za-
doščajo barvasti celululoidni obročki. Letošnjemu letniku
nataknejo n. pr. rdeče obročke na desno nogo, drugo-
letnemu modre na levo nogo, v tretjem letu pa na pr. ne
damo nobenih obročkov.

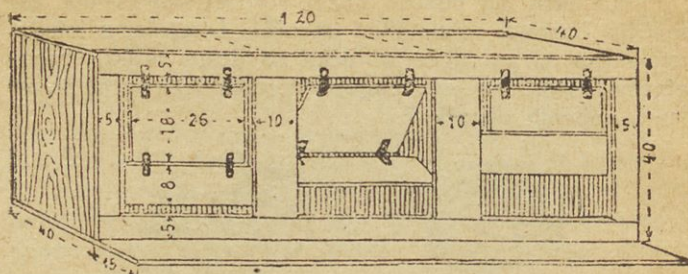
Sl. 23. Obroček iz celuloide. Sl. 24. Aluminijev obroček s številko.

Boljši in primernejši kot celuloidni so obročki iz
aluminija, v katere je vrezana številka, s čimer dobi vsaka
kokoš avtomatično svojo številko. (Res potrebni pa so taki
obročki s številkami samo pri avtomatičnem kontrolnem
gnezdu.)

Kontrola živali po njihovi starosti sama pa ne za-
dostuje, saj smo slišali v prejšnjih poglavjih, kako izredno
važno vlogo igrajo kokoši s prvovrstno nesnostjo in dru-
gimi dobrimi lastnostmi pri podedovanju in ravnotako pri
gojitvi naraščaja. Zato moramo imeti zanesljivo sredstvo,
da moremo kokoši zanesljivo preizkušati in kontrolirati
na njihovo nesnost. Ugovor naših perotninarjev, da poznajo
svoje jajčarice in da imajo kontrolo s tipanjem, ne drži,
kajti videz vara. Pa tudi, če bi perotninar na ta način res
dobil približno natančno sliko letnega donosa svojih ko-
koši, bi ne mogel ločiti jajca poedinih kokoši, kar je po-
seбно pravilno za izbiro jajec za valjenje neobhodno po-
trebno. Zato je dobro, če si uredimo takozvano zaporno
kontrolo gnezd.

Načelo takega zapornega gnezda je, da kokoš, čim
je stopila na gnezdo, da bi nesla jajce, gnezda ne more
več samovoljno zapustiti.

Ko vstopi kokoš v škrinjico, oplazi njen hrbet de-
ščico a, ki se sproži, zapre izhod in drži kokoš tako dolgo
zaprto, dokler je ne osvobodimo. Ko je kokoš iznesla
jajce, jo izpustimo iz gnezda, zapišemo na jajcu in v po-
seбно za to napravljeno tabelo dan in številko kokoši.
Na ta način imamo stalno in zanesljivo kontrolo o letnem

Sl. 25. Zaporno gnezdu. Na levi zaprto, v sredi pravkar se zapirajoče, na desni pa odprto. Za šarnire služijo kosi jermena. Ko gre kokoš v gnezdo, oplazi s hrbtom sklopljeno zaporno deščico, jo potisne nekoliko notri in jo sproži.

donosu vsake poedine kokoši, kar je — kakor smo že prej slišali — za plemo največjega pomena.

Takšna kontrola zapornih gnezd je sicer za smotreno in umno kurjerejo v velikem obsegu potrebna, a se pri kmetovalcu navadno ne da izvesti. Zato je potrebno, da se ustanovijo javne ali zasebne kurjerejske postaje s tako kontrolo, kmetovalci pa si naj nabavljajo vsako drugo leto plemenske peteline iz takih postaj.

VII. Iztrebitev vseh slabih jajčaric.

Kontrola z zapornimi gnezdi nam tudi omogoča pravočasno iztrebiti vse slabe jajčarice, ker nič ne nesejo, ampak samo zastonj žrejo in podražujejo perotninarstvo. Sploh mora biti naše stremljenje, da kolikor mogoče pocenimo vzdrževanje kokoši, in to se zgodi najboljše tako, da odstranimo vse „trote“, ki nič ne koristijo. Sem spadajo tudi vsi nepotrebni petelini. Pri lahkih pasmah zadostuje za 12—15 kokoši en petelin, katerega treba zaradi osvežitve krvi in da se izognemo istorodni plemenitvi, vsako drugo leto zamenjati z dobrim, tujerodnim, najmanj 2 leti starim petelinom iste pasme. Tam, kjer se kontrola z zapornimi gnezdi ne da izvesti, se moramo posluževati nožnih obročkov, da vemo, koliko so kokoši stare, ker treba vse kokoši, ki so dopolnile tretje leto, odstraniti.

VIII. Kurje bolezni.

Kakor vsaka domača žival, tako je tudi kokoš izpostavljena mrčesu in različnim boleznim. Najboljše sredstvo proti vsem tem sovražnikom perotnine je snaga in prirodno držanje.

Bolno žival spoznamo po tem, da žalostno počepava, ima sršasto, medlo perje, blede lice, motne oči in zavrača krmo.

Najvažnejši škodljivci perotnine so :

Perjevci, tudi „uši“ imenovani, ki povzročajo izpadanje perja, sršasto perje brez bleska, nabiranje perjevskih jajec okoli peresnega tulca, končno celò glavo in vrat. Živali se praskajo, počepavajo in zaostajajo v rasti

Pobijanje: Živali večkrat potresti z mrčesnim praškom, kurnik pobeliti z apnom, v kurniku natresti apneni prah in pripraviti prašno (pepelno) kopelj.

Ptičja pršica ali rdeče grinje. Te se vzdržujejo ponoči v špranjah kurnika in pod gredmi. Ponoči sesajo živalim kri, povzročajo sršasto in medlo perje, živali hujšajo, prenehajo nesti in lahko celò poginejo.

Pobijanje: Desinficiranje (razkuženje) kurnika, izdatno beljenje z apnom, kateremu primešamo karbolno kislino.

Apnovite noge povzročajo posebne pršice. Ta bolezen se javlja v skorjastih nasadih na nogah od krempljev do kolena. Ti nasadi so podobni krastam.

Pobijanje: Vsak drugi dan namažemo noge z maznim milom ali kolomazom in potresemo s pepelom, dokler se kraste same ne odluščijo. Potem umivajmo noge z lizolovo raztopino. Struganje hrast je nevarno, tudi mazanje nog s petrolejem, ker je preostro.

Perotninska kolera in **perotninska kuga** sta pravi bič v kurniku. Kot znaki se javljajo medlost, težka hoja, počepavanje, sivozelena, rumenozelena ali zelena driska, težko dihanje, vročica in nenadno cepanje živali. Pri koleri greben pomodri, pri kugi pa porjavi in počrni.

Pobijanje: tako obolelih kokoši skoro ni mogoče ozdraviti. Najbolje je, če take živali takoj pokončamo in globoko zagrebemo. Da zaježimo okuženje, izločimo vse sumljive živali od ostalih. Kurnik temeljito in izdatno desinficiramo (razkužimo). Vodo pokvasimo z 1 % -no solno

kislino, živali obilo krmimo s čebulo, česnom in pšeničnimi otrobi. Ogrožene živali, tudi pri sosedih, treba cepiti. Po zakonu o živinskih kužnih boleznih treba vsak slučaj perotninske kolere in kuge takoj javiti uradnemu živinozdravniku, ki lahko z varnostnim cepljenjem reši vsaj sosednje kurnike.

Kokošji tifus se javlja na sličen način. Greben postane črno-rdeč.

Pobijanje: Kot zgoraj. Vodi dodamo supermanganokisel kalij.

Tuberkuloza ali jetika (sušica). Znaki so: živali počepavajo, silijo v kurnik, blato je prevlečeno z žveplenorumenimi progami. Najbolje je obolele živali takoj pokončati.

Perotninsko difterijo je mogoče izlečiti. Začne se s katarom v nosu in žrelu. Kakor hitro to opazimo, moramo nos in njegovo okolico takoj izmiti z supermanganokislím kalijem in te dele namazati s čopičem, namočenim v mešanico polovice jodove tinkture in polovice glicerina.

Mehka golša se kaže v napihnjeni mehki golši. Takšne živali držimo z glavo navzdol in previdno gladimo golšo proti kljunu, da se izpravni. Potem jim damo čaj iz poprove mete in jih pustimo 2–3 dni stradati.

Trda golša. Pri tej bolezni je golša otekla in trda. Iz kljuna in nosnic se cedi belkasta, smrdeča tekočina. Živali kažejo veliko žejo, težko dihajo in so brez apetita in medle. Golšo treba previdno stiskati in gladiti, živalim dati olja in se izogibati zrnene krme.

Driska je navadno posledica prehlajenja in pokvarjene krme. Blato je belkasto ali zelenobelo, greben bled, perje našopirjeno, žival kaže veliko žeje. Držati jih je na toplem in krmiti s praženim ali na debelo zmletim ječmenom, praženim kruhom ali kuhanim rižem, napajati pa s pinjenim mlekom ali sirotko.

Kokoš ne more znesti, če so jajca prevelika ali jajčnik vnet ali pa zadnica zadelana s prisušanim blatom. Kokoš se izda z racastim hodom ali pa sedi v kakem kotu. V takih slučajih namažemo črevo s čopičem pomočenim v toplo olje in jajce previdno iztisnemo, kar

pa se ne priporoča. Jako uspešno sredstvo je močna črna kava, ki jo dajemo kokoši po žličkah.

Ozeblina na grebenu preprečimo in zdravimo s tem, da ga namažemo z masljo, vazelinom ali glicerinom.

Od razvad je najti:

Kure **žrejo perje** največkrat tedaj če nimajo zadosti opravila, to je, če nimajo prilike za brskanje. To razvado odpravimo, če natrosimo krmo globoko v steljo.

Kure **žrejo jajca**. Temu se navadijo ob malomarnem pobiranju jajec in če je v krmi premalo apna. To razvado jim odpravimo, če primešamo krmi zadosti apnenih snovi. Jako dobro je, če poleti zbiramo jajčne lupine in jih pozimi polagamo, ker si kokoši tedaj same ne morejo najti zadosti apna.

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR

32406

COBISS #

000508060

ZA ČITALNICO